

Fotoğrafın ustalarından derin bir 'bakış'

Bank of America'nın ünlü fotoğraf koleksiyonundan 52 fotoğraf ustasının, 160 yıllık fotoğrafçılık tarihine ışık tuttuğu çalışmaları **İstanbul Modern**'de...

NIHAN BORA
nihanbr@gmail.com

"İNSAN yüzünü kim daha iyi görür: Fotoğrafçı mı, ayna mı, yoksa ressam mı?" diye sorar Pablo Picasso. Sorunun sahibi her ne kadar önünde eğileceğimiz bir ressam olsa da, cevap sorunun içinde gizli. Fotoğrafçının gördüğü yüzdeki 'bakış'ın geçirdiği evrim şu sıralar İstanbul Modern'in duvarlarında bizleri bekliyor.

Bank of America'nın Richard Avedon, George Brassai, Manuel Alvarez Bravo, Robert Frank, Philippe Halsman, Yousuf Karsh, Man Ray, W. Eugene Smith'in de aralarında bulunduğu dünyaca ünlü fotoğraf sanatçılarının eserlerinin yer aldığı ünlü koleksiyonundan özenli bir seçki **İstanbul Modern**'in yeni konukları... "Bakış: Portre Fotoğrafının Değişen Yüzü" isimli sergide; kostümlerle inşa edilen kimlikler, fotoğrafın sanat olarak kabul mücadelesi, zamanın gerçekleriyle yüzleşme ve bugünün kimlik, iktidar politikaları gibi portrenin farklı katmanlarına dair bir bakış ortaya konuyor.

Serginin küratörü Sena Çakırkaya, Bank of America'nın koleksiyonunda yer alan bu fotoğrafların dünyada ikinci kez Türkiye'de sergilendiğini söylüyor.

İzleyiciyi, portredeki modeli ve fotoğrafçıyı bir araya getiren en önemli şey o portredeki 'bakış'. Ne tuhaftır ki, bu bakış; zamana, mekana, kişiye göre değişebilecek nitelikte. 1830'larda çekilmiş bir fotoğrafa şimdi baktığımızda çıkardığımız anlam tamamıyla farklı olabiliyor.

Bakış meselesi arka planda devam ederken sergi, fotoğrafçılığın tarihine de ışık tutuyor. Örneğin ilk fotoğraf teknik-

lerinden biri olan 'daguerreotype' bir fotoğraf bulunuyor sergide. Çeşitli ilk tekniklerle, deneye yanlı çekilen fotoğraflar o zamanların samimiyetini de içeriyor.

FOTOĞRAF MODA OLUYOR

Sergi dört ana başlıkta toplanıyor: "Benliğin Kurgusu", "Esinlenmeler", "Sahici Hayatlar" ve "Kişisel Gerçeklik". "Benliğin Kurgusu" isimli ilk bölümde fotoğrafın ilk adımları takip ediliyor; önceden portre yaptırmak, aristokrasi ve burjuvaziye ait bir lüksken, fotoğrafla beraber çok daha ulaşılabilir hale geliyor. Halk, bir anlamda çok daha ucuz fiyatlara portreye sahip olabiliyor. Portre çekirmek bir asalet sembolü de bir yandan. Bu bölümde Roger Fenton'ın çektiği dünyadaki ilk savaş fotoğrafları da yer alıyor. Bu fotoğrafların çok gerçekçi olduğu söylemek zor, zira fotoğraf makineleri büyük olduğu için savaş alanına girmekte zorlanan Fenton, karargah tarafında poz veren askerleri fotoğraflamış.

Disderi'nin bulduğu kartvizit tekniği yeni bir çığır açıyor fotoğrafta. Bu teknik sayesinde bir fotoğrafın birçok kopyasını çıkarmak mümkün oluyor. Dolayısıyla fotoğraf daha da ucuzluyor ve herkes fotoğraf çekirmeye başlıyor. Ticarileşen fotoğraf, artık moda haline geliyor. Dekor ve fotoğraf stüdyosu kavramlarını büyüten ve fotoğrafı ilk ticarileştiren adam olarak tarihi adını yazdırıyor Disderi.

Serginin ikinci bölümü "Esinlenmeler"de öne çıkan, fotoğrafın sanat olma mücadelesini de bu durum tetikliyor. Piktoryalistler yani resimselciler, fotoğrafı bir sanat dalı olarak kabul ettirmek için çaba harcıyorlar o dönem. Tabii o zaman sanat dediğimizde akla gelen iki şey var: Resim ve heykel. Fotoğrafın daha çabuk kabul görmesi için, fotoğrafı resme benzetmeye çalışıyorlar. Bunun için de fotoğrafın üze-

James & John Ross'un çalışması.

rinde oynuyor, renkleri ve netliği bozuyorlar. O bulanıklık ve keskin olmayan hatlar, resimsel bir etki yaratıyor fotoğrafa.

Bu serideki fotoğrafları bir öncekinden ayıran en büyük özellik, modelin ilk dönem fotoğraflarda olduğu gibi kendi bakışından ziyade, fotoğrafçının yansıtmak istediği bakışın hakimiyeti. Fotoğrafçı modelini nasıl görmek istiyorsa onu o şekle sokuyor. İşte tam da bu noktaya, fotoğrafçının sanatçı olarak doğuşu dememiz gerekiyor. O dönemde fotoğraf çeken kişiler arasında ressammış da. Fotoğraf kavramı ortaya çıktıktan sonra ressamlar bir süre işsiz kalıyor ve yapacak bir şey kalmayınca fotoğrafa yöneliyorlar. Sanatsal anlamda fotoğraf çeken bir öncü olarak Julia Margaret Cameron'u bu bölümde anmadan geçemeyiz...

"Sahici Hayatlar" isimli üçüncü bölümde, tamamen gerçeği yansıtmaya hali hakim. Zaman savaş zamanı ve herkeste bir kendine gelme durumu var. Gerçeklikle yüz yüze kalınca, bu durum fotoğrafa da yansıyor. Dolayısıyla fotoğrafın sanat olup olmaması konusu bir kenara bırakılıyor ve fotoğrafın 'gerçeği olduğu gibi yansıtabilme' hali çıkıyor ortaya. Gerçek hayatta ne görüyorsak onu veriyor fotoğraf bize. Resim veya başka

bir sanat dalında bunu yapmak imkansız. Tam bu dönemde, gerçeği yansıtma durumuna yoğunlaşıyor ve fotoğraflardaki resimsel duygu yerini daha keskin hatlara bırakıyor. Bu bölüm August Sander ile başlıyor. İkinci Dünya Savaşı öncesi çektiği sıradan Almanların fotoğrafları, başına bela oluyor ve bu fotoğraflar Hitler tarafından yasaklanıyor. Sebebi, Almanları fazla sıradan göstermiş olması!

AYKIRI KAHRAMANLAR

Lewis Hine; fotoğrafın dünyayı nasıl değiştireceğini kanıtlayan isim. Çocuk işçilerin fotoğrafını çekerek bir farkındalık yaratmaya çalışan Hine, bu amacında başarılı da oluyor. Göçmenleri de fotoğraflayan sanatçı, bir şeylere dikkat çekmek için fotoğrafı kullanmaya özen gösteriyor. Ve böylece fotomuhabirlik kavramından söz ediliyor.

Bir başka efsane fotoğrafçı, Diane Arbus da sergide yer alan isimler arasında. Arbus, önceleri moda fotoğrafçılığı yaparken sonraları çirkinler, cüceler, travestiler gibi toplumdan ayrıksı olan insanları çekmeye karar verir. Uyku hapi içerek intihar eden Arbus'un hayat hikayesini konu alan "Fur" isimli filmde Nicole Kidman başrolde oynamıştı, bir parantez açıp belirtelim.

Son bölümde artık günümüze geliyoruz: "Kişisel Gerçekçilik". Hâlâ bir 'bakış' hakim elbette fotoğraflara. Fakat bakışın daha da belirgin olduğu fark ediliyor. İktidarın gözetlemeci bakışı ile artık hem çağdaş sanatta hem sosyal bilimlerde bakış meselesi sorgulanmaya başlıyor. Bu bölümde güncel ve genç fotoğrafçılar öne çıkıyor. Mesela Thomas Struth, Rineke Dijkstra... Bu bölümün en ilginç fotoğrafçılarından biri de Nicholas Nixon. Karısı ve dört kardeşinin, yaklaşık 40 yıldır aynı sıralamayla fotoğrafını çekiyor. Şimdiye kadar birer yıl aralıklarla çekilen bu serinin tamamı, sergide dijital çerçevede gösterilecek.

Sergiye izleyicinin dahil olduğu interaktif bir bölüm de bulunuyor. Philippe Halsman, şimdiye kadar ünlü birçok ismi çekmiş. Fakat her çekimden sonra çektiği kişiyi bir de zıplayarak fotoğraflamış. Hatta Salvador Dali'nin ünlü zıplarkenki fotoğrafının altında da Halsman imzası yer alır. Şimdi zıplama sırası seyircide! Halsman'dan ilham alarak, bir fotoğraf düzeneğinin yerleştirildiği sergide izleyici zıplayacak, makine çekecek ve duvarda zıplayan seyircinin fotoğrafı yer alacak. Daha sonra seçilen fotoğraflar İstanbul Modern'in facebook sayfasında paylaşılacak. **MS**
İstanbul Modern / Bitiş tarihi: 20 Ocak 2013 / (0212) 334 73 00

Halsman'dan ilham alarak, bir fotoğraf düzeneğinin yerleştirildiği sergide izleyici zıplayacak, makine çekecek ve duvarda zıplayan seyircinin fotoğrafı yer alacak. Daha sonra seçilen fotoğraflar İstanbul Modern'in facebook sayfasında paylaşılacak.

Thomas Struth'un "Richter Ailesi I" adlı fotoğrafı (üstte).

Hellen Van Meene'nin 1996 tarihli "İsimsiz" çalışması (altta).

